?u?a Realn? M?kt?bi t?hsil tariximizd? ?v?zsiz iz qoyub

T?hsil tariximizd? özün?m?xsus yeri olan, xalq?m?za neç?-neç? ziyal?, tan?nm?? yaz?ç?lar, ?dibl?r b?x? ed?n ?u?a Realn? M?kt?bi d? m?hz m?nfur qon?ular?m?z?n v?h?iliyinin qurban? olan, bilik, elm m?b?dgahlar?m?zdand?r.

XIX yüzilliyin sonlar?nda müxt?lif sah?l?rd? ba? ver?n d?yi?iklikl?r Az?rbaycanda m?d?niyy?tl? yana?? maarifçiliy? meyill?rin artmas?na da özünün müsb?t t?sirini göst?rirdi. H?min dövrd? maarifçiliyin inki?af? n?tic?sind? dini t?hsil sistemind?n düny?vi t?hsil sistemin? keçid gücl?ndi. XIX ?srd? Az?rbaycanda yeni tipli m?kt?bl?r meydana g?ldi v? inki?af yoluna q?d?m qoydu. Bel? m?kt?bl?rin t?siri v? maarifl?nm? s?yl?ri bax?m?ndan Qaraba? bölg?si, n?inki Az?rbaycanda, el?c? d?, C?nubi Qafqazda, dem?k olar ki, ?n birinci yeri tuturdu. Bu ?n?n? XIX ?srin sonlar?nda daha da gücl?nmi?di.

Onu da qeyd ed?k ki, XIX ?srin 80-ci ill?rind? c?mi bir real m?kt?b Bak?da v? bir klassik progimnaziya G?nc?d? f?aliyy?t göst?rirdi. Bu is? bir t?r?fd?n ?halinin orta t?hsil? olan ehtiyac?n?, dig?r t?r?fd?n is? s?naye v? ticar?tin artmaqda olan t?l?bini q?tiyy?n öd?mirdi. ?u?ada is? bu t?l?b v? ehtiyac özünü xüsusil? büruz? verirdi. Burada orta m?kt?b? olan t?l?bat get-ged? art?rd?. ?u?ada progimnaziya t?sisi sah?sind?ki t?l?bin n?tic?siz qalmas?n? gör?n ??h?r ?halisi 1880-ci il iyunun 30-da Peterburqa-Qafqaz komit?sin? müraci?t edir.

Müraci?td? qeyd olunurdu: “?u?a ??h?r sakinl?rinin t?hsil? olan cildd-c?hdin?, (??h?r m?kt?bind? 400-d?n art?q ?agirdin oxumas? bu c?hdi bir daha t?sdiq edir) v? ??h?r ictimaiyy?tinin arzusuna ?saslanan G?nc? qubernatoru ?u?a ??h?rind? 6 sinifli realn? m?kt?b açma?? xahi? edir. ??h?r ictimaiyy?ti h?min m?kt?bi müvafiq bina il? t?min etm?yi v? ild? 7500 manat pul il? köm?k etm?yi öhd?sin? götürür”.

Bel?likl?, edil?n müraci?t öz h?llini tap?r v? 1881-ci il sentyabr?n 20-d? ?u?ada 6 sinifli Realn? M?kt?bin ?sas? qoyulur. Haz?rl?q v? üç ?sas sinifd?n ibar?t t??kil olunan bu m?kt?b? ilk d?f? 159 ?agird q?bul edilir. Tarixi m?nb?l?rd? qeyd edildiyi kimi, 1886-c? ild? m?kt?b? 7.500 manat v?sait x?rcl?nmi?dir.

Dövrünün nümun?vi maarif oca?? say?lan ?u?a Realn? M?kt?bin? maraq günd?n-gün? artmaqda idi. Qafqaz maarif nazirinin nümay?nd?si 1890-c? ild? ?ahzad? Zia?ddövl? ?ni?ir?van mirz? Qacar? v? antropoloq ?antr? buraya g?tirmi?dir. Onlar m?kt?bd? t?drisl? v? davamiyy?tl? maraqland?qlar? zaman üzürlü v? üzürsüz d?rs buraxanlar?n 7,64 faiz oldu?u mü?yy?n olub. Bu faizin özü xalq?m?z?n elm?-maarif? h?v?sinin ?vv?lki ill?r? nisb?t?n artd???n? göst?rirdi. Xalq o zaman dinin qada?an olunmas?na baxmayaraq ba?qa xalqlar?n dill?rini d? öyr?nirdi. H?min dild? dan??ma?a v? oxuma?a c?hd göst?rirdil?r. Seçimd? ham? s?rb?st v? azad idi. M?s?l?n,1890-c? ild? Tiflis m?kt?bl?rind? alman dili m?cburi dil kimi öyr?dilirdis?, ?u?a m?kt?bind? bu, könüllülük prinsipi ?sas?nda apar?l?rd?. Yeni aç?lan m?kt?bl?rd? ?d?biyyat?n t?drisin? xüsusi diqq?t yetirilirdi. Ona gör? ki, ?d?biyyat ?sas t?rbiy? vasit?si kimi yeti?dirm?k qüdr?tin? malik idi. Bunu ?u?a Realn? M?kt?binin müf?tti?ini ?v?z ed?n ?imanovskinin Qafqaz maarif nazirinin s?r?ncamlar bülletinind? çap etdirdiyi “Bizim orta m?kt?bl?rd? ?d?biyyat ?agirdl?rin ?xlaq t?rbiy?sind?, söhb?tl?rin apar?lmas?nda ?sas silahd?r” ba?l?ql? m?qal?si bir daha t?sdiq edir. O zaman ?d?biyyata xüsusi diqq?t yetirilirdi.

Burada görk?mli ziyal?lar d?rs deyirdi

?u?a Realn? M?kt?bd? tan?nm?? maarifçil?r Ha??m b?y V?zirov, Mirz? Salah b?y Zöhrabb?yov, Yusif b?y M?likhaqn?z?rov d?rs deyib. ?sl?n ?u?al? olan ??xsiyy?tl?rin h?r biri ?n savadl?, say?l?b-seçil?n insanlar olub. M?s?l?n, görk?mli pedaqoq Mirz? Salah b?y Zöhrabb?yov Fransada v? Rusiyada t?hsil alm?? görk?mli ziyal?lardan idi.

Zaqafqaziya (Qori) Mü?lliml?r Seminariyas?n?n m?zunu olan Yusif b?y M?likhaqn?z?rov mü?llim, eyni zamanda aktyor v? rejissor kimi m??hur idi.

Pedaqoq, publisist, t?rcüm?çi, jurnalist, yaz?ç? v? na?ir kimi tan?nan Ha??m b?y V?zirov ?u?ada “müs?lman-rus” m?kt?bi yarad?landa bu m?kt?b? direktor v?zif?sin? d?v?t edilir. M?kt?bd? i?l?m?kl? b?rab?r ??h?r b?l?diyy?

idar?sin? qlasn? seçilir. Bundan ba?qa, o, ?u?a Real M?kt?binin haz?rl?q sinfind? ana dilind?n d?rs deyirdi.

M?kt?bin tan?nm?? m??hur m?zunlar?

Burada t?hsil alm?? ?agirdl?r d? onlara d?rs dey?n mü?lliml?ri kimi sonradan m??hur ??xsl?r kimi tan?n?blar. M?kt?bin yetirm?l?ri olan ?bdül?li b?y Muxtarov, H?s?n b?y Ba??rb?yov, ?smay?l b?y ??fib?yov, Muxtar b?y Muradov, Yusif V?zir Ç?m?nz?minli, ?bdürr?him b?y Haqverdiyev, Qara b?y ?liverdil?r, Cabbar b?y V?lib?yov, Rüst?m b?y Axundov, Xan ?u?inski f?aliyy?tl?ri il? dövrl?rinin ?n parlaq ??xsiyy?tl?ri kimi yadda qal?blar.

Dig?r t?hsil mü?ssis?l?rin? qap?lar?n? açan Realn? M?kt?b

Öz missiyas?n? u?urla h?yata keçir?n, xalq?n maarifl?nm?si, elm? yiy?l?nm?si i?ind? müst?sna xidm?tl?ri olan, Az?rbaycan ?d?biyyat?na bir s?ra m??hur yaz?ç?lar, ?dibl?r, b?x? ed?n Realn? M?kt?bin binas? sonralar bir s?ra t?hsil mü?ssis?l?rinin f?aliyy?t göst?rm?si üçün göz?l m?kana çevrilmi?dir. Bel? ki, ?u?an?n q?dim tikili?rind?n say?lan t?hsil oca??n?n binas?nda 1960-c? il?d?k ?u?a Pedaqoji Texnikumu, 1960-c? ild?n 1989-cu il?d?k Riyaziyyat t?mayüllü 2 nömr?li internat m?kt?bi f?aliyy?t göst?rmi?dir.

Binan?n sonuncu sakinl?ri is? AP?-nin (indiki Az?rbaycan Dövl?t Pedaqoji Universitetinin) ?u?a filial? olub. 1989-cu ild?n 1992-ci il?d?k bu binada f?aliyy?t göst?r?n ali t?hsil mü?ssis?sinin ?u?a filial?nda t?l?b?l?r ?sas?n pedaqoji fakült?l?rd? t?hsil al?rd?lar.

?u?an?n ?sl sahibl?ri qay?td?...

B?li, t?hsilimizin inki?af?na ?v?zsiz töhf?l?r vermi? ?z?m?tini, tarixi görk?mini, q?dimliyini qoruyan ?u?a Realn? M?kt?b çox t??ssüf ki, 1992-ci il? q?d?r ayaqda durma?? bacard?. Bel? ki,1992-ci ilin may ay?nda ?u?a ??h?ri i??al edildikd?n sonra erm?ni vandallar? orada bir çox tarixi, dini yerl?rimizi m?hv etdi, o cüml?d?n ?u?a Realn? M?kt?bi yand?raraq xarabazara çevirdil?r. Budur, art?q ?lahi ?dal?t z?f?r çald?. 30 il? yax?n i??al olunmu? torpaqlar?m?z?n h?sr?tin? son qoyuldu. 44 günlük V?t?n mübarib?sind? qazand???m?z q?l?b? erm?ni i??alç?lar?n?n böyük xülyalar?n? puç etdi. Onlar?n qurduqlar? v? neç? ill?rdir ki, h?yata keçirm?y? çal??d?qlar? planlar tarixin zibilliyin? at?ld?. V? t?hsil ocaqlar?m?z? m?hv ed?r?k, xarabazarl??a çevir?n i??alç? erm?nil?r is? bu d?f? “sinif”d? qalmad?lar, bütövlükd? “m?kt?b”d?n qovuldular. Özü d? ölk? ba?ç?s? c?nab ?lham ?liyevin dediyi kimi, dü?m?ni iti qovan kimi qovduq.

Do?ma ?u?am?za t?hsilimiz qay?d?r. Art?q bizl?ri qar??da azad olunmu? torpaqlar?m?zda böyük quruculuq i?l?ri, göz?l bir h?yat gözl?yir. El? ?u?aya s?f?ri zaman? dövl?t ba?ç?s? ?lham ?liyevin erm?ni vandalizminin qurban? olmu? ?u?a Realn? M?kt?binin da??d?lm?? binas? il? tan?? olark?n dediyi bu fikirl?r d? tezlikl? müasir t?hsil tariximizd? yenid?n ?u?a s?hif?sinin aç?laca??n? dem?y? ?sas verir: “Dünyada onlar kimi saxtakar mill?t yoxdur. Bu bina da b?rpa olunacaq.

...Az?rbaycan xalq? ?u?ada bundan sonra ?b?di ya?ayacaq. ?u?a bizimdir! Qaraba? Az?rbaycand?r!”.

“Az?rbaycan mü?llimi” q?zeti